

Vem har inte någon gång drömt om att få fram egna vindruvor?

Kanske är det inte minst som besvärjelse mot vårt ganska njugga klimat vi gärna vill kunna omge oss med sådana värme- och solälskande växter. Hur som helst bjuder Lennarth Jonsson här på en översikt av släktet *Vitis*. Den vanliga vindruvan (*Vitis vinifera*) är förstås den i särklass viktigaste av de odlade vinarterna, men det finns många andra som kan försvara sin plats både med ätlig frukt och som frodiga klängväxter.

Dessutom ger Lennarth några råd om plantering och beskärning - för den som vill falla för frestelsen och förverkliga drömmen.

Släktet *Vitis*

Det finns ca 50 arter av *Vitis*, begränsade till norra hemisfären med maximal utveckling i Nordamerika. Några av de amerikanska arterna och ännu mer deras hybrider har fått oerhört stor ekonomisk betydelse i vinodlande länder som grundstammar till europeiska vindruvsorter, eftersom de är resistenta mot "phylloxera" (rotlusen), som uppträdde i Frankrike omkring 1867 och hotade utplåna hela den europeiska vinodlingen. Några av de amerikanska arterna, särskilt *V. labrusea*, har bidragit med vingårdssorter vitt odlade i Nordamerika utanför Kalifornien. Som prydnadsväxter är de amerikanska arterna sällan använda. Bättre kända är de från Kina och Japan, som planteras för sina vackra bladverk och sin höstfärg, t.ex. *V. coignetiae* och *V. davidii*. Den betydelsefullaste arten är naturligtvis den europeiska arten *V. vinifera*. De flesta sorterna av *V. vinifera* är knappast lämpade för Skandinavien, utan bör odlas i växthus.

Vin kan man låta klänga på olika sätt. Det kan bli en lämplig pergola, på vilken man kan beskära och putsa skotten årligen så mycket som det är nödvändigt. Man kan också låta vinet klättra upp på en stör, där skotten elegant kan hänga över. Om man odlar för druvornas skull bör man välja en skyddad södervägg. Noggrann beskärning är nödvändig (i dec-jan. Därefter är risken stor för blödning.) samt gallring av druvklasarna. Vackrast och naturligast blir vinet (liksom andra klängväxter) när det fritt får klänga i träd och buskar. *V. coignetiae* planteras ofta på detta vis.

Några arter, t.ex. *V. coignetiae*, är svåra att föröka utom genom avläggare och frö, men de flesta kan förökas med sticklingar eller hellre med okulering tidigt på våren med undervärme. Jorden bör vara sandig. Man sticker i växthus, när löven skall fällas på hösten.

Härdighetsangivelser: antagande för artens härdigaste (troligen nordligaste) proveniens.

File:home/
anders/dl/
test/

Hur odlar man *Vitis*?

Vid all plantering av nytto- och prydnadsträd bör man utgå ifrån deras naturliga miljö. Det gör man genom att skaffa sig kunskaper om ståndortens ekologi och tänka igenom hur man bäst efterliknar den vid plantering. Principen att tvinga växter att inta en viss position för att de av en eller annan fåfäng anledning skall passa in i något artificiellt mönster förefaller lika barock som plastblommor. Det berättas om Wakehurst Place, Sussex, att ägaren och hans trädgårdsmästare ägnade ett par timmar åt att finna rätt plats (miljö) i den 20 hektar stora ravinliknande naturträdgården. Här gällde att känna växtens krav.

Den naturliga miljön för *Vitis* - åtminstone de klängande - är skogsbrynet eller skogsgläntan. Där får vinet något att växa emot (träden), mycket ljus och en mullrik fuktighetshållande jord bildad av nedfallande löv och barr. Ofta växer vinet på sluttande mark vilket ger god dränering. Således skall vin planteras så att det

får ett ljust varmt läge och något att klättra emot. Jorden skall var mullrik, fuktighetshållande men väl-dränerad.

Plantering

De viner jag planterat för prydnad har placerats intill träd och buskridåer med möjlighet för vinet att tränga fritt fram i ljuset. Jorden jag har till förfogande utgörs av gammal havsbotten: sten med mellanliggande vesa. Stenarna har förankrats av ett gott rotsystem från slån, nypon och hagtorn m.m. Min åtgärd var att plocka bort sten och rötter från de övre 30 cm och därefter fylla på med 30 cm flis från ett häststall. På hösten görs i mån av tid täckter med barrskogsförna (s.k. mulching). Här i planterades alltså de "vildväxande" arterna.

För ca 10 år sedan planterades en Dr Schmidtmanns vita sockerdruva (d.v.s. Précoce de Malinage), som är en dessertsort. (Jag är inte särskilt nöjd med den, utan rekommenderar de unga sorterna.) Jag grävde ett ca 80 cm djupt hål ca 1 m = 0,8 m i fyrkant. På den nivån träffade jag på urberget och fann att det lutade svagt. Därpå lades ett 15 cm lager av grovt grus blandat med knytnävsstora stenar. Hålet fylldes med grästörvor, som legat i en hög sedan en del av gräsmattan brutits upp året före. Torvorna blandades med dolomit, eftersom vin i Europa odlas på kalkhaltig mark. Översta 10-15 cm blev jord från trädgårdslandet blandad nästan till hälften med halmrik stallgödsel. Därefter har det blivit ett lager stallgödsel på våren, täckning med gräs och på hösten med ormbunkar. Vinet planterades mot en uthusvägg i sydostläge (sydväst hade varit bättre).

Det viktigaste är att efter planteringen bygga upp vinstocken på vilken vinrankorna skall dras upp. Det finns i princip två metoder nämligen löpar- eller sporrbeskränning. Plantan skall växa med två kraftiga skott, som skall bli grunden d.v.s. vinstockarna. Alla övriga skott pinceras bort. På senhösten när bladen fällts böjs skotten ner i horisontalläge. Beroende på utrymme väljer man metod.

Löparbeskränning

Från de horisontella skotten bryter det fram nya skott. Dessa låter man växa upp lodrätt utefter stödet med ett inbördes avstånd på ca 30 cm. Vartannat toppas vid en halv meter medan de övriga, "löparna", får växa fritt i höjden. Nästa sommar bär löparna frukt.

Vid nästa beskärning (dec-jan) skärs de skott som burit frukt ner till två ögon ovan skottbasen. De skott som från början hölls tillbaka skärs också ner till två ögon. Det starkaste av dessa får växa ut som en ny löpare. Förra årets löpare toppas vid ca 1/2 m detta år (d.v.s. det starkaste av de två som kommer från skottbasen). Nästa år blir det tvärtom d.v.s. man har både bärande rankor och vegetativa skott på varje vinstock. På så sätt håller man vinet under ständig förnygring och slipper en ansamling av sjukdomar.

Hur långa vinstockarna skall vara beror på tillgängligt utrymme, men jag tror inte att man skall låta en stock bli längre än 2,5 m. I annat fall blir plantan för hårt belastad under vår svala och korta sommar.

Sporrbeskränning

De två nedböjda skotten skärs i jan-dec tillbaka till 3/4 av förra årets tillväxt och böjs upp som ett U med 60 cm inbördes avstånd. Sidaskotten pinceras hårt in, så att de blivande vinstockarna får en god tillväxt. När de nått 2-2,5 m toppas de så att man kan nå dem. På hösten böjs vinstockarna ner igen och böjs inte upp på våren förrän nya skott brutit fram på vinstocken. Om man inte böjer ner de blivande stockarna, kommer inte de lägst sittande ögonen att bryta. De nu uppböjda stockarna spaljeras i en U-form som

tidigare. På stockarna kommer nu rikligt med sidoskott, som gallras till ett avstånd på ca 30 cm från varandra. Även detta år bör man undvika att låta plantan bära frukt, för att den skall växa sig stark.

Sporrbeskränning består i inkortning av kvarvarande sidoskott över ett eller två ögon. (Beskränning görs i dec-jan när risken för blödning är som minst.) Endast ett skott får växa fram från sporren. Alla skott som ansätter blomklase pinceras två blad över klasen. Skott utan blommor pinceras över fem blad.

Om man vill ha stora druvor och tidig mognad skall man gallra i klasarna. Ju bättre gallring, ju bättre druvor. Man börjar gallringen så tidigt som möjligt och fortsätter hela sommaren.

***Vitis* är ett släkte av klängväxter, sällan buskar.**

Klängen utan vidhäftande toppar utgår motsatt bladen men saknas på var 3:e nod.

Barken på äldre grenar delas i långa fibriga remsor.

Bladen är för det mesta tandade och mer eller mindre flikiga (delvis sammansatta på *V. piasezkii*).

Blommor i vippor, polygamo-dioicus (han- och honblommor på skilda individer medan andra är bisexuella). Foder obetydligt. Fem blomblad, som är förenade i spetsarna till en sorts mössa och fälls när blomman sväller. Fem ståndare växelvis med fem nektarbärande körtlar. Stift kort.

Frukten ett bär med två till fyra päronformade frön.

***Vitis æstivalis* Michx. (Summer Grape)**

Ett mycket vitalt lövfällande vin, som växer högt om lämpligt stöd finnes. Bladen är mycket stora, 10 till 25 cm breda och ca dubbelt så långa. Mattgröna med till en början rostrött, senare brunt dun undertill. Blomvipporna ca 20-25 cm långa. Bären runda 8-10 mm i diam, svarta med ett blått vaxartat överdrag ("dagg"), angenäm smak (saftiga och söta). Mognar i USA ca sept. Förekommer i New York till Missouri, Florida och Mississippi och började odlas på 1600-talet. En sort kallad "Norton's Virginia". Troligen härdig zon I-II.

Var. *bourquiniana* (Munson) Bailey

En grupp sorter eller mer sannolikt hybrider, som ursprungligen odlades av familjen Bourquin i Georgia, t.ex. "Herbemont". De skiljer sig från arten genom större saftiga bär och tunnare mindre duniga blad.

***Vitis cinerea* Engelm ex. Millardet**

(Sweet Winter Grape)

Betraktades tidigare som en var. av *V. æstivalis*, men *V. cinerea* skiljer sig från den senare genom kantiga, duniga smågrenar (som kontrasterar mot *V. æstivalis*' runda, nästan cirkulära). Dunet under bladet är grått eller vitaktigt och bären har litet eller inget vaxliknande dagg. De är svarta, 10-14 mm i diameter, saftiga. Ursprunglig i Illinois till Kansas, Texas, Mexiko och norra Florida. Härdig, troligen zon I-II, men druvorna mognar i hemtrakterna i oktober:

***Vitis amurensis* Rupr.**

Ett starkväxande, lövfällande vin, som något påminner om *V. vinifera* med röda skott, duniga som unga. En tjock hård skiva av ved delar märgen i lederna. Blad 10-25 cm breda, något längre, femflikiga, ofta djupt flikiga, något duniga på undersidan.

Den är mycket odlingsvärd för sitt bladverk, som blir vackert karminrött och purpurfärgat på hösten. Bären svarta, 8 mm, saftiga och syrliga med 2-3 kärn (frö), mognar i september:

Hemmahörande i nordöstra Kina (Manchuriet), Korea, sovjetiska Fjärran Östern (Amurområdet) och Japan. Härdig zon III (-IV?).

***Vitis argentifolia* Munson**

En vital, lövfällande klängväxt med runda skott, kala men blåaktiga. Bladen 10-30 cm breda och långa, 3- eller 5-flikiga, oregelbundet tandade, kala vanligen på båda sidor men undersidan ljus blåvit. I övrigt är den lik *V. æstivatis*. Den lär förekomma i stora mängder på Goat Island, Niagara Falls, tillsammans med *Celastrus scandeus* och andra klängväxter. Bär ca 10 mm i diameter, purpursvarta-blådagliga, syrliga men angenäm smak. Mognar i ursprungsområdet ca september.

Härstammar från New England-Illinois till North Carolina-västra Tennessee. Härdig troligen zon I-II.

***Vitis californica* Benth.**

En lövfällande klängväxt, som når 6-9 m i höjd. Skotten täckta med gråaktigt dun. Bladen runda, 5-10 cm breda, tandade och ofta täckta med gråaktigt dun. Bär ca 10 mm i diam, svarta med purpuröverdrag. Smaken ganska torr men angenäm. Mognar i sept. Ursprunglig i Oregon till California. Knappast härdig i Sverige.

***Vitis candicans* Engelm. ex A. Gr.**

(Mustang Grape)

En vital, lövfällande klängväxt. Skott täckta med tät, vit ull. En tjock skiva delar mörken i lederna. Blad 5-10 cm breda, hjärtformade, men varierande. Först är översidan ullig men senare mörkgrön medan undersidan förblir täckt med en tjock vit fäll. Bären runda, 15-20 mm i diameter, purpurfärgade med tjockt skal och oangenäm smak. Mognar juli-augusti. Ursprunglig från Oklahoma och Arkansas till Texas, där den ofta växer på kalksten. Tillhör de mest särpräglade av amerikanska viner genom sitt breda, nästan hela blad och den ljus ulliga undersidan, nästan som ett poppelblad. Härdig zon I-II (?).

Var. *doaiana* Munson

Skiljer sig från arten genom att bladen alltid är 3-flikiga och grovt tandade. Översidan är blågrön med strövisa ulltussar. De unga skotten är först ulliga men efterhand kala. Bären 12-15 mm i diameter, svarta, vaxöverdragna, söta. Ursprungligen funnen i Texas men förekommer mest inom ett område i Oklahoma.

***Vitis coignetiae* Pulliat ex Planch.**

En mycket vital lövfällande klängväxt, som når toppen på det högsta träd. Unga skott runda, med ribbor och till att börja med täckta med ett löst gråaktigt dun. Blad kanske det största bland viner, ibland 30 cm långa och 25 cm breda, men vanligen 5 till 7,5 cm breda. De är huvudsakligen runda eller snarare otydligt 3- eller 5-flikiga. Bären ca 8 mm i diameter, svarta med purpurfärgad dag. Moget sept-okt, men smaken oangenäm (?). Inhemsk i Japan och härdig zon I-II (-III?). Vacker karminröd höstfärg. Enligt Sargents beskrivning från skogarna på Hokkaido "växer *V. coignetiae* till toppen på de största träden och fyller dem med sina enorma blad, som på hösten antar den mest briljanta scharlakansröda färg."

Var. *pulchra*

Ursprunget för detta vin är inte känt men det kom troligen från nordöstra Asien och dök upp i odling omkring 1880. Det är nära *V. coignetiae* och Rehder föreslog att det kunde vara en hybrid mellan den och *V. amurensis*. Dess odlingsvärde är den rika purpurfärgade och blodröda färgtonen på dess vissnade löv.

***Vitis vulpina* L. (*Cordifolia* Michx.)**

(Frost Grape, Chicken Grape)

Ett mycket vitalt vin, vars huvudstam i det vilda är upp till 60 cm tjock. Unga skott jämnt eller bara lätt håriga. Blad tunna, runt ovala med en hjärtformad bas, 7,5-12,5 cm breda och något längre. Blommor hängande 10-15 cm långa. Bär runda ca 10 mm i diameter, svarta till blåsvarta med tjockt skal, ätligt efter frost (jämför slån). Mognar i oktober i sitt ursprungsområde. Hemmahörande i Pennsylvania till Florida, östra Kansas och Texas. Härdig i zon I-II.

Var. *foetida* Engelm.

Från Mississippidalen. Har en skarp, otäck lukt.

***Vitis Davidii* (Carr.) Foëx**

En yppig, lövfällande klängväxt. De unga skotten är inte duniga men täckta med taggiga, körteltoppade, något hakade borst. Blad hjärtformade, tandade, 10-25 cm långa, 6-20 cm breda, skinande mörkgröna och kala på översidan, blåaktigt eller gråaktigt gröna på undersidan. Bär svart ca 15 mm i diameter och angenäm smak. Mognar i sept-nov.

Ursprunglig i Kina. Fader David fann den i Shaanxi 1872 och den infördes genom honom till Parismuseets trädgård, men de som odlas nu i Europa är troligen från E H Wilsons insamling år 1900. Härdig zon I-II.

Fröplantor växer mycket snabbt och är 1,8-3 m höga på bara 2-3 år. Arten är variabel i bladverk och i längd och täthet på skottens taggiga borst. Det är ett av de vackraste vinerna och med sina beväpnade skott en av de mest distinkta. Dess blad blir lysande röda på hösten.

Cv. *Veitchii* (var. *cyanocarpa* [Gagnep.] Sarg.)

En selektion av Veitch bland fröplantorna från Wilsons insamling, Den beskrevs av J. Veitch: "Denna form är vanligen kraftig och vacker, mer vital än typen med ett skinande bronsgrönt bladverk, som på hösten antar de rikaste färger." Den anses vara mindre taggig och beskrevs från plantor från insamlingar i västra Hubei av E H Wilson år 1907.

***Vitis flexuosa* Thunb.**

En smäcker, elegant klängväxt. Skott glatt eller dunigt som mycket ungt. Blad runt ovala och hjärtformade vid spetsen, bland de minsta i släkten, ung. 5-8 cm tvärsöver, fin textur, glatta och glänsande på översidan och duniga på bladnerverna på undersidan. Smäcker blomställning. Bären i storlek av en ärt, svarta. Mognar i september. Ett graciöst vin ursprungligt i Japan, Korea och Kina. Härdig zon I-II.

Var. *parvifolia* (Roxb.) Gagnep.

Introduktion av Wilson från västra Hubei i omkring 1900. Det skiljer sig från arten genom mindre blad, skinande bronsgrönt på ovansidan, purpur på undersidan som ungt - ett av de vackraste bladen hos ett äkta vin. Det har ett stort utbredningsområde från Himalaya till södra och centrala Kina och Formosa. Betraktas som en egen art av många auktoriteter.

***Vitis labrusca* L. (Northern Fox Grape)**

En vital lövfällande klängväxt med mycket ulliga unga skott, som har ett klänge eller en blomställning vid varje led. Bladen tjocka, hela eller treflikiga (ibland djupt) mot toppen, grunt och oregelbundet tandade, brett ovala och runda, 7,5-17,5 cm breda och långa, basen hjärtformad, översidan mörkgrön blir kal, undersidan täckt med rostfärgad (först vitaktig) ull, stjälk mer än hälften så lång som bladet. Blomvippor 5-10 cm långa. Bär runda, 15-20 mm purpursvarta, ibland rödbruna eller gulgröna, med tjockt skal och söt, kärv smak. I ursprungsområdet blommar den i juni och mognar i september. Hemmahörande i New England till Georgia, Tennessee och södra Indiana. Härdig zon I-III.

Av de amerikanska vinerna är *V. labrusca* den ekonomiskt viktigaste och har gett flera sorter som odlas för sina druvors skull. Eftersom det är en vital art, odlas den också för sin yppighet och sina vackra blad.

Labruscasorterna kallas *V. labruscana* Bailey. Vanligtvis är det hybrider mellan *V. labrusca* och *V. vinifera*, t.ex. "Vancouver", fastän ibland även andra amerikanska arter ingår. Dessa sorter används i östra Nordamerika för vinframställning, men i Kaliforniens milda klimat odlar man *V. vinifera* liksom i Europa. Själv har jag avsmakat alldeles utmärkta druvor av "Vancouver" i sept 1985 hos vår världskände clematisexpert Magnus Jonsson, Södertälje.

***Vitis monticola* Buckl.**

En lövfällande klängväxt upp till 9 m hög, med smäckra, kantiga, lätt duniga smågrenar. Blad 5-10 tvärsöver, hjärtformade, mörkgröna på ovansidan, gråvita på undersidan, båda sidorna glänsande. Bär runda, 12-14 mm, svarta eller ljusfärgade, söta men med stora kärnor, päronformade 5-7 mm långa. Mognar i hemtrakterna i sept. Ursprunglig i sydvästra Texas. Härdig zon I(-II).

Ett annat vin, *V. chapmanii* Planch., från samma område är troligen en hybrid med *V. candicans*.

***Vitis piasezkii* Maxim**

Ett vitalt, lövfällande vin med till en början duniga skott. Blad mycket variabla, 7,5-15 cm breda, treflikiga med hjärtformad bas men även andra former, ovansidan mörkgrön, undersidan mer eller mindre täckt med brun filt. Bär svart-purpur, runda, ca 10 mm, söta. Blommar i maj-juni och druvorna mognar i augusti-september.

Hemmahörande i västra Kina, varifrån Wilson sände frö år 1900. Troligen härdig i zon I- II. Den är märkligt variabel i bladformen. Vid basen är de hela men blir allt flikigare ju högre upp de sitter för att slutligen blir "palmlika". Bladen är som nyutslagna färgade. På hösten antar de röda eller bronsaktiga färgtoner.

Var. *pagnuccii* (Romanet du Caillaud) Rehd.

Skiljer sig endast från arten genom mer glatta skott och blad.

***Vitis betulifolia* Diels & Gilg.**

Liknar *V. piasezkii* men har alltid hela blad, som blir nästan kala. Bär blåsvarta med lätt överdrag. Inhemsk i västra och centrala Kina.

***Vitis quinqueangularis* Rehd. (*Vitis pentagona* Diels & Gilg)**

En lövfällande klängväxt, vars unga skott är klädda med vitaktig filt. Även klängena är filttäckta. Blad ovala med hjärtformad bas, ovansidan mörkgrön, undersidan täckt med ljus tät filt. Bär runda, 6-7 mm, stora kärnor, blåsvarta i smäckra knippen ca 10-15 cm långa. Mognar i september.

Hemmahörande i centrala och västra Kina. Härdig zon I-II (III). Odlas för sitt blads skull. Undersidan ger en vacker lyster.

Var. *bellula* (Rehd.) Rehd.

Har mycket mindre blad 3-5 cm långa.

***Vitis riparia* Michx (Riverbank Grape)**

En vital, lövfällande, klängande buske eller klängväxt med kala skott. Bladen tunna, 7,5-20 cm breda, vanligen något längre, brett hjärtformade. Blommorna doftar sött som reseda och kommer i klasar 7,5-20 cm långa. Blommar i juni och bären mognar i september i sitt naturliga utbredningsområde: från Nova Scotia och New Brunswick till Manitoba, Kansas, Colorado, Missouri, Texas. Bären runda, 8 mm tvärs över, svartlila, tätt täckta med ett vaxartat blått dagg.

Den odlas ofta för sina vackert ljusgröna blads och doftande blommors skull. Den är lätt att föröka med sticklingar och har följaktligen i stor utsträckning använts som phylloxeraresistent underlag på vilket franska viner har ympats.

V. riparia är den härdigaste arten och plantor med ursprung från dess nordligaste utbredningsområde i Nova Scotia eller New Brunswick torde vara värda att pröva, där vanligt vin, *V. vinifera*, har svårt att klara sig. Kanske t.o.m. zon V.

V. "Brant"- En hybrid mellan "*Clinton*" (som var en av de första selektionerna av *V. riparia* eller möjligen en hybrid mellan den och *V. labrusca*) och *V. vinifera*, "Black St. Peters", som var pollendonator. Korsning utfördes av Charles Arnold i Paris, Kanada, på 1860-talet. De ganska små svarta druvorna mognar i t.ex. England och ger en utmärkt saft. Eftersom druvan har inga eller få kärnor, kan den torkas som russin. Detta vin odlas dock huvudsakligen för sina remarkabla höstfärger: bladen blir djupt bronsröda utom nerverna, som förblir gröna.

***Vitis palmata* Vahl. (*V. rubra* Michx; Red Grape)**

Ett vin hemmahörande i Illinois, Missouri till Texas. Mycket närstående *V. riparia*. Unga skott och bladstjälkar är ljusröda. Bären svarta utan vaxöverdrag, 7-10 mm i diameter, men den blommar i ursprungsområdet först i juli-augusti och druvan mognar i oktober. Ett graciöst vin.

***Vitis romanetii* A. David ex Foëx**

En vital, lövfällande klätterväxt. Unga skott duniga. Löven är kraftiga och fasta, 10-25 cm breda, på ovansidan mörkgröna medan undersidan är täckt av en grå filt. Bären ca 1 cm i diameter, svarta och ätliga. Hemmahörande i Kina och introducerad från provinsen Shanxi. Ett mycket vackert vin men tämligen ömtåligt i ungdomsstadiet innan en kraftig vedartad stam bildats. Därför endast lämplig i zon I skyddat läge.

***Vitis rotundifolia* Michx. (Muscadine)**

Ett vitalt, lövfällande vin, som klättrar upp till 30 m med luftrötter. Löven brett ovala till runda, hjärtformade, 5-12 cm breda. Undersidan gulaktig. Bären runda 1,5-2,5 cm i diameter matt purpurfärgade. Druvan har dock ett tjockt skal och smakar "mysk". I sitt utbredningsområde: Delaware till norra Florida och västerut till Missouri, Kansas, Texas och Mexico, blommar det i juni och druvan mognar i augusti-september. Härdighet troligen zon I-II.

I USA förekommer den i vissa vingårdar med utvalda sorter t.ex. "Scuppernong". Närstående art *V. munsoniana* Simpson ex Hunson, hemmahörande i Florida och Georgia, är alltför ömtålig.

***Vitis rupestris* (Bush Grape)**

Unikt vin eftersom det är en buske ca 2 m hög och inte en klängväxt. Bladen vanligen hjärtformade 7-10 cm breda. Blågröna på båda sidor. Bären runda, 7-14 mm i diameter, svartpurpur i färg. Smaken angenäm. Förekommer i södra Pennsylvania till Tennessee, Missouri, Oklahoma och sydvästra Texas, där den blommar i juni och mognar i augusti-september. Troligen hårdig i zon I-II.

***Vitis thunbergii* Sieb. & Zucc.**

En smäcker, endast svagt växande, lövfällande klättrväxt, de unga skotten kantiga, mer eller mindre ulliga. Bladen variabla men djupt 3- och 5-flikiga, vanligen 6,5 till 10, ibland 15 cm tvärsöver, fikonliknande. Oregelbundet tandade. Mörkt gröna täckt med rostbrun filt undertill.

Druvor i klasar 5-8 cm långa, svarta med purpurdagg, ca 1 cm i diameter. Blommar i juli-augusti och mognar i hemländerna sept-okt. Ursprunglig i Japan, Korea och Kina. Hårdig i zon I-II. Odlad huvudsakligen för sina vackra röda färger på hösten.

***Vitis vinifera* L. (Vanligt vin)**

En lövfällande klängväxt, som når ansenlig utbredning om den får underlag att klättra på. Eftersom vinet har odlats sedan urminnes tider har många särpräglade sorter selekterats fram. Vinet kräver en viss värmsomma, varför det främst odlas i Europas varmttempererade länder och i delar av Asien. Ursprungsområdet är osäkert men troligen kommer det från Främre Asien och Kaukasus.

Några sorter ger mogna druvor i vårt lands mildaste zoner (I-II).

I USA odlar man vin t.o.m. i ampelkrukor eller stora krukor på balkongen eller terrasser. (På vintern intages krukorna eller skyddas för frost, eftersom rötterna ej tål mer än ett par frostgrader.) I Alnarp har under ett 20-tal år provats nya sorter t.ex. "Pearl of Czaba", som i växthus mognat redan i augusti. Andra är Lucullus, Geneva, Blau Donau (blå druvor ursprungligen från Österrike), Boskoop Glory, Ungersk muskatell, Gamay Hatif de Vosges, en typ av Cardinal, Chelois (från Michigan). Man avser främst odling i kallhus och på balkong/terrass, där man kan ha mogna druvor redan i augusti - början av september i ett sydvästläge. De mest lovande sorterna tycks vara Pearl of Graba och Blau Donau, som kan odlas på friland och mognar då i oktober.

V. vinifera odlades längre norrut (t.ex. i England) under tidig medeltid, då klimatet var mildare, medan kommersiell odling idag förekommer främst i Rehn- och Moseldalen.

Subsp. *sylvestris* (Gmel.) Berges & Hegi.

Detta är vildvinet från vilket kulturformerna har selekterats fram. Druvorna är sura, ca 5 mm i diameter. Vinet förekommer från central- och sydöstra Europa genom Främre Asien till norra Iran och Turkestan. Det är ovanligt i Centraleuropa men förekommer i dalarna vid övre Rhône och är en av de få klängväxterna i Europas flora.

***Vitis wilsoniae* Veitch.**

En mycket vital lövfällande klättrare med duniga skott. Bladen är mer eller mindre hjärtformade vid basen men för övrigt äggformade, 8-16 cm tvärsöver. Bladen är först ulliga för att sedan bli kala på ovansidan.

Druvorna är svarta, täckta med ett purpurfärgat dagg och knappast 1 cm i diameter. De sitter i slanka klasar 10-20 cm. Blommar i juni och mognar i hemlandet centrala Kina. Härdig i zon I-II.

***Vitis arizonica* Engelm. (Canyon Grape)**

Vanligen ett lågt vin med ett blad 4-8 cm tvärsöver, 3-flikigt. Druvan 6-8 mm, svart, angenäm smak. Blommar i juni och druvor mognar i september i västra Texas, norra Mexico och Arizona. Härdig endast på varma skyddade lägen i zon I.

***Vitis baileyana* Muns.**

Högt klättrande vin. Bladen är 3-flikiga, ljusgröna 5-10 cm långa. För hemmaområdet West Virginia och North Carolina till Tennessee och Georgia gäller blomning i juni och mogna druvor i september. Druvorna 7-10 mm, svarta med lätt dagg. Härdig i zon I-II.

***Vitis berlandieri* Planch. (Spanish Grape)**

Liknar föregående men hemmahörande i sydvästra Texas och Mexico. Knappast härdig i Sverige.

Litteratur

Det finns en färsk bok på danska om druvodling, som refereras mycket kort i ett av lantbruksuniversitetets faktablad. Den innehåller avsnitt om vinodlingens traditioner i olika länder och en del botanik, men framför allt praktiska råd om sortval, förökning, odling, uppbindning, beskärning, sjukdomar och skadedjur. Allt från Danmarks horisont, men med nödiga modifikationer bör uppgifterna kunna vara användbara för oss också.

J Bech Andersen: **Dyrkning af vin på friland och i hus.** Köpenhamn 1984.

Denna artikel skrevs först av Lennarth Jonsson och publicerades i FOBO:s handbok. Du kan läsa originalversionen [här](#).